

Dues iniciatives en l'àmbit no formal de l'ensenyament musical a Mallorca (1977-1995)

Two initiatives in the non-formal field of music teaching in Mallorca (1977-1995)

Llorenç Gelabert Gual

llorens.gelabert@uib.cat

Universitat de les Illes Balears (Espanya)

Data de recepció de l'original: març de 2012

Data d'acceptació: maig de 2012

RESUM

L'article fa una anàlisi de dues iniciatives d'ensenyament musical emmarcades en l'àmbit de l'educació no formal que tingueren lloc a Mallorca entre els anys 1977 i 1995. La primera és els Cursos de Música Coral, iniciativa engegada pels músics i pedagogs Joan Company i Baltasar Bibiloni sota els auspicis de l'Escola de Formació del Professorat d'EGB de Palma. L'Escola de Pedagogia Musical, segona iniciativa objecte d'anàlisi, fou un intent posterior de perllongar la tasca que desenvolupaven els cursos esmentats. Quant a la metodologia feta servir, ambdues iniciatives esdevingueren pioneres aleshores a Mallorca i marcaren un punt d'inflexió pel que fa a l'ensenyament musical. Per això, en aquest article pretenem analitzar acuradament la conjuntura històrica i legislativa en què varen tenir lloc, la metodologia feta servir i el seu llegat, vigent encara avui dia.

PARAULES CLAU: ensenyament musical, pedagogia musical, Cursos de Música Coral, Escola de Pedagogia Musical, Mallorca.

ABSTRACT

The article carries out an analysis of two musical teaching initiatives within the framework of the field of non-formal education, which took place in Mallorca between 1977 and 1995. The first one was the Courses of Choir Music, an initiative launched by the musicians and pedagogues Joan Company and Baltasar Bibiloni under the auspices of the *Escola de Formació del Professorat d'EGB* (Primary School Teacher Training School) in Palma. The School of Musical Pedagogy, the second initiative to be analysed here, was a subsequent attempt to prolong the task that was being carried out in the aforementioned courses. As far as the methodology used is concerned, both initiatives became pioneers at that time in Mallorca and marked a point of inflection as regards musical teaching. Therefore, in this article we aim to carefully analyse the historical and legislative conjuncture in which they took place, the methodology used and their legacy, which is still effective today.

KEY WORDS: musical teaching, musical pedagogy, Vocal Music Courses, School of Musical Pedagogy, Mallorca.

RESUMEN

El artículo analiza dos iniciativas de enseñanza musical enmarcadas en el ámbito de la educación no formal que tuvieron lugar en Mallorca entre los años 1977 y 1995. La primera son los Cursos de Música Coral, creados por los músicos y pedagogos mallorquines Joan Company y Baltasar Bibiloni, bajo los auspicios de la Escuela de Formación del Profesorado de EGB de Palma. La Escuela de Pedagogía Musical, segunda iniciativa objeto de análisis, fue un intento posterior de prolongar la labor que venían desarrollando los cursos mencionados. Ambas iniciativas fueron entonces pioneras en cuanto a la metodología usada y marcaron un punto de inflexión por lo que a la enseñanza musical en Mallorca se refiere. Por ello, en este artículo pretendemos analizar la coyuntura histórica y legislativa en que tuvieron lugar, la línea metodológica aplicada y su legado, vigente aún a día de hoy.

PALABRAS CLAVE: educación musical, pedagogía musical, Cursos de Música Coral, Escuela de Pedagogía Musical, Mallorca.

INTRODUCCIÓ

L'ensenyament de la música ha anat adquirint més o menys presència a l'escola amb el pas del temps i a través dels diferents contextos històrics i legals que ha viscut el nostre país. Els anys del franquisme es van proscriure a l'ensenyament les orientacions renovadores de l'Escola Nova que ateniien la formació de tots els aspectes de la personalitat humana, i es va reduir l'ensenyament escolar a una formació intel·lectual, memorística i poc atenta als aspectes afectius i expressius. Les matèries relacionades amb el desenvolupament corporal o de les capacitats expressives quedaren reduïdes a la condició del que s'anomenava «maries», o assignatures que tenien un valor molt inferior al de les matèries fonamentals com les matemàtiques o la llengua. La formació artística o de les capacitats expressives era pràcticament inexistent a l'escola espanyola de principis dels anys setanta del segle XX.

Precisament, al llarg d'aquesta dècada dels setanta es comencen a visualitzar canvis importants a molts nivells arreu de l'Estat espanyol. Amb l'aprovació de la Llei general d'educació de 1970 es pretén, donant resposta a la pressió d'organismes internacionals i interessos econòmics interns, corregir les greus carencies que pateix el sistema educatiu espanyol. En el marc de la tímida i tecnocràtica renovació que es vol fer a l'educació,¹ i a àmbit de la formació musical que ens ocupa, es viu aleshores un moment de cert reconeixement de la importància dels ensenyaments artístics, emperò sense corregir el buit legal que implicava la inexistència de professors formats per impartir els ensenyaments musicals. El fet que les institucions educatives d'aleshores no prevegin la formació d'educadors en pedagogia musical converteix el nou text legal en paper mullat. A Mallorca, els Cursos de Música Coral, i en certa manera l'Escola de Pedagogia Musical (1977-95), seran els encarregats d'assumir aquesta demanda de formació, palesa en molts mestres generalistes o músics de conservatori que demanaven eines i recursos per treballar a l'escola.²

¹ En relació amb les característiques de la reforma educativa de la LGE vegeu: ESCOLANO BENITO, Agustín. «Discurso ideológico, modernización técnica y pedagogía crítica durante el franquismo», *Historia de la Educación*, núm. 8 (1898), pàg. 7-27.

² L'anàlisi i les concrecions d'aquestes dues aportacions, emmarcades en l'àmbit no formal de l'ensenyament musical a Mallorca, han estat tractades més àmpliament a la nostra tesi doctoral, inèdita, *Baltasar Bibiloni i la seva aportació a l'ensenyament musical a les Balears* (Palma, Universitat de les Illes Balears, 2012).

ANTECEDENTS DE LA INTRODUCCIÓ DE L'ENSENYAMENT MUSICAL A L'EDUCACIÓ OBLIGATÒRIA

Si bé en èpoques pretèrites només tenien accés a l'ensenyament i aprenentatge musical aquells individus que pertanyien a les classes benestants, avui dia hom compta amb un seguit d'institucions que la fan més accessible i propera. A més de l'escola obligatòria, on la música es fa present a l'àrea d'Educació Artística, la majoria de municipis del nostre voltant ja compten amb la seva pròpia escola municipal de música. De la mateixa manera, hi ha també conservatoris encarregats d'una formació encara més especialitzada i dirigida, eminentment, a la formació de futurs músics professionals. Aquesta democratització de l'ensenyament musical ha vingut marcada per una sèrie de teories i metodologies, la majoria de les quals elaborades per estudiosos en la matèria al llarg del segle XX, que han posat especial èmfasi en el benefici que aporta la música al desenvolupament de l'infant, especialment en el seu vessant creatiu i de pensament abstracte.

Aquestes metodologies foren elaborades per pedagogs especialistes en música, molts d'ells també músics o compositors. Dels pedagogs musicals més influents del segle XX, que han conduït l'educació musical «más hacia el sentir que hacia el teorizar»,³ destaquem Émile Dalcroze (1865-1950), Edgar Willems (1890-1978), Carl Orff (1895-1982), Zoltán Kodály (1882-1967) o Justine Ward (1879-1975), entre d'altres. A la segona meitat del segle XX apareixen noves idees enfocades principalment a aspectes com la creativitat, la sensibilitat o el llenguatge contemporani. Entre aquests nous pedagogs destaquem John Paynter (1931-2010) o Murray Schafer (1933-).⁴

Malgrat l'allau de noves metodologies i aportacions esmentades i la contundència dels seus arguments, no podem parlar encara d'un estat de ple reconeixement de l'ensenyament musical en la societat del segle XXI. Tot i això, la presència de la música anirà augmentant el seu pes específic en els diferents

³ Vegeu: ORIOL DE ALARCÓN, Nicolás. «La Música en las enseñanzas de régimen general y su evolución en el siglo XX y comienzos del XXI», *Revista Electrónica de LEEME* (Lista Europea de Música en la Educación), núm. 16 (novembre de 2005). URL: <http://musica.rediris.es/leeme/revista/oriol05.pdf> (accés: 23 de febrer de 2012). Aquesta tradició més encaminada a la teorització que a la pràctica musical ha anat molt lligada a la línia docent i metodològica dels conservatoris, poc oberts a concepcions innovadores. Aquestes noves propostes metodològiques precisament defensen un model d'aprenentatge del llenguatge musical actiu, més lligat a la vivència que al concepte teòric.

⁴ Com una de les primeres publicacions on apareixen les línies bàsiques dels principals autors de mètodes del segle XX quant a pedagogia musical, és de consulta obligada: ALLORTO, Ricardo; D'AGOSTINO SCHNIRLIN, Vera. *La moderna didattica dell'Educazione Musicale in Europa*. Milà: Ed. Ricordi, 1967.

models i sistemes educatius que es van configurant a l'Estat espanyol al llarg dels darrers cent cinquanta anys. A l'àmbit de les escoles d'ensenyament obligatori, emperò, la música mai no apareix com a matèria o assignatura definida com a tal, i roman amb aquest estatus avui dia. Seran els conservatoris les institucions que s'encarregaran de la formació específicament musical. Aquests es faran càrrec de la formació de futurs professionals de la música i no de la formació de persones a través de la música. Aquesta darrera competència s'entén que correspon a l'escola, i així ho manifesten figures rellevants de la història de la pedagogia. Emperò la realitat ens demostra que la introducció de l'ensenyament de la música a l'escola ha estat molt lenta i tardana.

A les Balears els primers símptomes de la renovació educativa a l'època final del franquisme es produeixen en principi fora de l'escola, estimulats per moviments culturals cívics i pedagògics molt influïts pel clima de renovació educativa que es produeix a Catalunya en aquests anys. A mitjan dècada dels cinquanta es creen a Mallorca, per influència de l'escoltisme català, els primers grups escoltes. L'escoltisme mallorquí, com el català, representarà un model educatiu renovador basat en mètodes actius: l'activitat a l'aire lliure, el treball en equip i la descoberta del territori, de la llengua i la cultura pròpia. L'escoltisme va donar molta importància a l'aprenentatge musical basat especialment en l'aprenentatge de cançons populars i de melodies del *folk* americà.⁵

La mateixa relació que mantenia l'escoltisme amb la renovació educativa catalana va fer possible l'inici a Palma de les Escoles d'Estiu per a la formació de mestres. La primera Escola d'Estiu mallorquina va aplegar a les aules de l'escola privada Lluís Vives de Palma, del 28 d'agost al 4 de setembre de 1968, un centenar de mestres de les Illes i d'altres territoris de parla catalana.

Les Escoles d'Estiu, que es varen fer ininterrompudament des de 1968 fins a 1971, constituïren l'experiència més important de formació de mestres i d'educadors en general que es produïa a Mallorca després de la guerra. L'ús exclusiu de la llengua catalana a les seves activitats, l'atenció a temes que eren poc tractats a les escoles de formació de mestres com eren la informació sobre mètodes i tècniques renovadors, l'atenció a continguts referits a la història i a la cultura catalana i la possibilitat que els mestres tractessin amb llibertat les qüestions relatives a l'organització de l'educació i de la seva professió, feien d'aquestes trobades un espai que contrastava amb la rutina, el conservadorisme i la manca de llibertat que patia l'ensenyament i la societat d'aquella època.

⁵ Vegeu: SUREDA GARCIA, B. «La renovació educativa a les Balears 1960-1980», *L'Arc*, núm. 5, pàg. 59-64.

Les trobades d'estiu afavoriren també l'organització d'altres trobades durant l'hivern que serviren per ampliar i complementar la formació i intercanviar informació sobre les experiències de renovació que feien els mestres. Entre 1972 i 1974 es varen interrompre les Escoles d'Estiu. Entre altres motius, perquè l'aplicació de la llei de 1970 obligava els mestres a fer cursos oficials d'actualització per adequar-se a les noves orientacions.⁶

Les Escoles d'Estiu varen donar importància a la formació de les capacitats expressives dels infants i joves. La inclusió de la formació de les capacitats expressives –corporals, plàstiques i musicals– a l'escola era una forma de combatre l'escola tradicional passiva, memorística i que es limitava a la formació intel·lectual. Reivindicar la formació de les capacitats expressives no sols suposava una forma de trencar el model de l'escola tradicional sinó que també es relacionava amb un imaginari que reivindicava, pel que fa a la política, la llibertat d'expressió, de creació i de participació cívica. L'expressió en les seves diverses manifestacions, el moviment corporal que donava lloc a la dansa i a l'expressió corporal, el cant coral i la música o la plàstica, especialment com una manifestació pública, esdevenien una forma d'ocupació dels espais ciutadans i d'associacionisme que trencava amb les prohibicions associatives, expressives i d'ocupació de l'espai públic que la dictadura havia imposat.⁷

Com s'ha dit, la Llei general d'educació de 1970 implicarà un canvi notable respecte del que havia succeït en les dècades pretèrites. La música, en l'àmbit de l'expressió artística, ja té cabuda en aquest nou text legislatiu.⁸ En aquest cas queda reflectida la presència de l'ensenyament de la música a les escoles, tant a l'etapa d'educació primària⁹ com a l'etapa d'ensenyament secundari. En el cas de l'educació primària, la música no assoleix l'estatus d'àrea curricular com a tal. Apareix com a bloc dins l'àrea d'educació artística. Malgrat això, parlem ja d'una seqüenciació de continguts mai vista fins al moment i que, en certa manera, ha de contribuir a la consolidació i normalització de l'ensenyament

⁶ Consultau: BASSA, Ramon; OLIVER, Miquel F. *Les Escoles d'Estiu de Mallorca (1968-1996)*. Palma: Ferran Sintes, 1997.

⁷ Pel que fa a l'expressió plàstica vegeu: VILAR PÉREZ, Maria L.; SUREDA GARCIA, Bernat. «L'expressió plàstica a Palma com a instrument de participació ciutadana en els primers anys de la restauració de la democràcia», *Espais i temps d'oci a la història*, Palma: Institut d'Estudis Baleàrics, Conselleria de Cultura, Educació i Esports, Govern Balear [XI Jornades d'Estudis Històrics Locals], 1993, pàg. 243-254.

⁸ L'article 16 de la Llei 14/1970, de 4 d'agost, general d'educació i finançament de la reforma educativa, reflecteix la iniciació en l'apreciació i expressió estètica i artística.

⁹ Els continguts en matèria d'educació musical, inclosos dins l'àrea d'Educació Artística, estan detallats a l'Ordre de 17 de gener de 1981 (BOE núm. 18, de 21 de gener), per la qual es regulen els ensenyaments d'educació preescolar i del cicle inicial de l'educació general bàsica.

musical a les escoles. La pregunta que hauríem de fer-nos ara seria: es portà a la pràctica aquesta implantació i normalització de l'ensenyament musical a les escoles a partir de l'aprovació de la llei de 1970? La resposta taxativa és no. El principal motiu de no aplicar-se a la realitat escolar és la manca de professorat format en pedagogia musical adaptada a l'escola obligatòria.

Aquesta serà, doncs, la conjuntura en què tindran lloc les dues iniciatives d'ensenyament musical en l'àmbit no formal objecte d'anàlisi en aquest article. Els Cursos de Música Coral i posteriorment l'Escola de Pedagogia Musical són el fruit i la materialització d'una demanda generalitzada en formació musical que les institucions educatives d'aleshores no assolien. Tot plegat ho analitzarem seguidament.

Amb la LOGSE de 1990 es produeix un canvi radical en la concepció del que ha de ser l'educació obligatòria d'acord amb l'orientació marcada per la Constitució de 1978 i per la voluntat política del PSOE, en el poder aleshores, que l'educació bàsica ha de ser l'instrument per formar íntegrament els ciutadans.¹⁰ Amb aquesta llei s'assoleix la cota màxima d'introducció dels ensenyaments artístics al currículum escolar. Una mesura que respon a la voluntat política i a la concepció educativa d'atendre a l'ensenyament obligatori totes les dimensions de la personalitat. Al mateix temps la política educativa del PSOE pretén integrar les reivindicacions dels moviments de renovació educativa de finals del franquisme que havien tingut una de les seves expressions més importants en les Escoles d'Estiu.¹¹

Ja en l'etapa d'educació infantil apareix la iniciació a l'ensenyament musical dins l'àrea curricular de Comunicació i Representació. En l'àmbit de l'educació primària, la música va integrada a l'àrea d'Educació Artística.¹² Els blocs temàtics de música inclouen: el cant, l'expressió vocal i instrumental, i el llenguatge musical, que abasta la formació rítmica, el moviment i la dansa,

¹⁰ En relació amb les transformacions ideològiques que es produeixen entre la LGE i la LOGSE vegeu: COLOM CAÑELLAS, Antoni J. «Ideologia i educació en el procés articular entre el franquisme i la democràcia», *Educació i Història. Revista d'Història de l'Educació*, núm. 18 (juliol-desembre de 2011), pàg. 13-36.

¹¹ En relació amb els intents d'incorporar les propostes dels moviments de renovació educativa a la legislació educativa del PSOE, es pot consultar: HERNÁNDEZ DÍAZ, José M. «La renovación pedagógica en España al final de la transición. El encuentro de los movimientos de renovación pedagógica y el ministro Maravall (1983)», *Educació i Història. Revista d'Història de l'Educació*, núm. 18 (juliol-desembre de 2011), pàg. 81-105.

¹² Reial decret 1006/1991, de 14 de juny (BOE número 152, de 26 de juny). Estableix els objectius corresponents al nivell d'educació primària en totes les àrees d'ensenyament, entre les quals l'educació artística, que inclou, a més de l'expressió musical, l'expressió plàstica i dramatització.

la lectura i l'audició. Una altra i cabdal novetat que introdueix la LOGSE serà l'especialitat de Mestre especialista en Educació Musical als estudis universitaris. Aquesta implantació, com veurem més endavant, serà el motiu principal pel qual desapareixerà l'especialitat de Pedagogia Musical als Cursos de Música Coral. La LOE, llei actualment en vigor, es manifesta en una línia continuadora de la LOGSE.

La valoració final que es pot fer respecte a l'evolució de l'ensenyament en general i de la música en particular a l'Estat espanyol i a les Illes Balears al llarg del darrer segle, podem qualificar-la objectivament de positiva. Els canvis en la concepció de la funció de l'ensenyament que es varen introduir amb l'arribada de la democràcia i amb la legislació posterior que desenvolupava la Constitució, juntament amb les demandes dels col·lectius renovadors, feren possible que la música pogués assolir un estatus consolidat en els currículums escolars.¹³

ELS CURSOS DE MÚSICA CORAL

L'aprovació del nou text legal que preveu la llei de 1970 coincideix també amb una època de notable reviscolament de les inquietuds renovadores dels col·lectius docents i, al mateix temps, del moviment coral a Mallorca. De fet, la creació dels Cursos de Música Coral anirà més lligada, en un principi, a la demanda de formació en direcció i repertori corals que no pas a la formació en pedagogia musical. Emperò, conscientment o de manera involuntària, els cursos aniran omplint el buit formatiu que les institucions d'ensenyament musical no omplien aleshores. La demanda de formació en direcció coral d'un grup de directors d'un moviment emergent que s'estava gestant a Mallorca servirà de punt de partida cap a una nova concepció musical global que difícilment cap d'ells no podia imaginar aleshores. Els cursos esdevindran finalment la fusió de dos àmbits intrínsecament lligats, el món coral i la pedagogia musical. D'aquesta obertura a noves concepcions de l'ensenyament musical es creen uns cursos pels quals aniran desfilant centenars de mallorquins que demanen una formació que fins aleshores no els havien ofert.

¹³ Referent a l'àmbit legislatiu quant a reconeixement legal de l'educació musical a l'Estat espanyol, vegeu: EMBID IRUJO, Antonio. «Un siglo de legislación musical en España, y una alternativa para la organización de las enseñanzas artísticas en su grado superior», *Revista de Administración Pública*, núm. 153 (2000).

El I Curs de Música Coral va néixer fruit de l'esmentat i efervescent moviment coral que es començava a gestar a Mallorca en la dècada dels anys setanta del segle XX. La demanda dels mateixos directors de coral de formació en direcció coral i recerca de nous repertoris despertà la necessitat de crear un espai obert a la renovació i el reciclatge per part dels mateixos impulsors del moviment. Amb Baltasar Bibiloni¹⁴ i Joan Company¹⁵ al capdavant s'engegà una iniciativa de la qual pocs podien preveure aleshores l'abast i el ressò.

L'any 1973 té lloc la primera trobada coral a la localitat mallorquina de Bunyola. D'aquesta trobada es crea un nexa de treball comú entre els directors de la majoria d'agrupacions participants. Aquest nexa es veurà materialitzat en forma de reunions periòdiques entre ells, reunions ens les quals es debatten temes com la creació d'una institució o federació coral que formalitzi tot aquest moviment i hi doni suport, o el reciclatge i ampliació de coneixements

¹⁴ Baltasar Bibiloni i Llabrés (1936-) és compositor, director de corals i pedagog, fou professor de música al Col·legi Montí-sion de Palma en els inicis. Posteriorment passà a l'Escola de Formació del Professorat d'EGB, de la qual va ser nomenat director l'any 1986. Posteriorment exercí docència a la Facultat d'Educació de la Universitat de les Illes Balears, concretament a l'àrea de Didàctica de l'Expressió Musical. Fou també cap de departament als estudis de Pedagogia Musical del Conservatori Superior de les Illes Balears. Fou, juntament amb Joan Company, impulsor i creador dels Cursos de Música Coral, dependents de la Càtedra de Música de l'Escola Normal de Formació del Professorat, l'any 1977. Per les seves mans, tant a l'àmbit universitari com als cursos d'estiu, han passat centenars de mestres que avui imparteixen ensenyament musical als centres de les nostres Illes a partir de les premisses que Bibiloni els inculcà. Com a compositor destaquen els seus arranjaments de música popular mallorquina, la majoria dels quals escrits per a veus blanques, mixtes, i agrupacions instrumentals escolars. Destacam: *Cinc cançons mallorquines* (1980), *20 cançons tradicionals per a cor de veus blanques i piano* (1996), *Set poemes de Llorenç Moya* (1997), *Cantata de la Fosca i de la Llum* (1999), i *Transatlàntida* (2001). Com a director de cors creà el Cor Aubada a Montí-sion, posteriorment el Cor Música Viva. En la dècada dels 70 i 80 fou director de la Massa Coral de Binissalem i de la Coral del Tele-Club de Sineu. Més tard assumí la direcció de l'Escolania dels Blauets de Lluc (1993-2001). L'any 1991 creà el Cor Cantilena a la seva vila natal. Ha rebut distincions i homenatges d'institucions com l'Ajuntament de Binissalem, la Universitat de les Illes Balears, la Federació de Corals de les Illes Balears o l'Obra Cultural Balear.

¹⁵ Joan Company i Florit (1954-) és director i fundador de la Coral Universitat de les Illes Balears, l'any 1977. Ha treballat, entre d'altres, amb: l'Orfeón Donostiarra, Coro Nacional de España, Coro de Radio Televisión Española, Coro de la Comunidad de Madrid. Ha estrenat obres de J. Busto, A. Parera Fons, J. Vila, o J. L. Turina. Ha col·laborat amb directors com Trevor Pinnock, Víctor Pablo, Salvador Mas, Edmon Colomer, Josep Pons, Franz P. Decker, Alberto Zedda, A. Ros Marbà, C. Hogwood, Jesús López Cobos. Des de l'any 1999 és el director artístic del Coro de la Orquesta Sinfónica de Galicia. Fou, juntament amb Baltasar Bibiloni, impulsor i creador dels Cursos de Música Coral, dependents de la Càtedra de Música de l'Escola Normal de Formació del Professorat, l'any 1977. Llicenciat en Història General, estudià direcció coral amb P. Cao, M. Cabero i O. Martorell (va fer cursos a Espanya, França i Bèlgica). Ha publicat nombrosos estudis i articles sobre música i músics de les Illes Balears en llibres, enciclopèdies i revistes especialitzades. Ha rebut, entre altres distincions, el premi Rotary Mallorca. Humanidades 1995-96, per «l'extraordinària labor pedagògica i divulgativa de la música coral», i el premi Gabriel Alomar 2001 de l'Obra Cultural Balear.

per part dels mateixos directores, obrint-se fins i tot a l'exterior o a la projecció cap a nous repertoris. Al setembre d'aquest mateix any tindrà lloc la primera reunió al convent de Sant Francesc de Palma. Hi assisteixen: Francesc Batle (Antics Cantors de Sant Francesc), Baltasar Bibiloni (Massa Coral de Binissalem i Coral Tele-Club de Sineu), Jaume Conti (Coral Polifònica de Bunyola), Antoni Riera (Nins Cantors de Sant Francesc) i Miquel Miró (Capella Oratoriana), acompanyat per Gregori Marcús i Josep Vidal. D'aquestes reunions es constitueix una junta gestora l'any 1976, anomenada Corals de Mallorca, de la qual formen part Francesc Batle, Joan Company, Pere Mayol, Marc Vaquer i Gregori Marcús com a coordinador. El 1986 es constitueix i formalitza finalment la Federació de Corals de Mallorca, amb l'objectiu de seguir promovent i promocionant el cant coral a Mallorca. Aquesta federació ha tingut continuïtat fins als nostres dies, i abasta des de fa pocs anys tot l'àmbit coral de les Illes Balears. Per això, a dia d'avui, ha adoptat el nom de Federació de Corals de les Illes Balears.¹⁶

Joan Company assisteix, l'estiu de 1975, als cursos de direcció coral de Cervera (Lleida), cursos de molt renom aleshores per la qualitat del professorat.¹⁷ Catalunya vivia llavors un procés d'aflorament i renaixença de la vida cultural i del món coral en particular molt semblant al que es palpava a Mallorca. Aleshores, Company entrarà en contacte amb personalitats del món coral català. Estableix una forta amistat amb els Cabero, tant amb el fill, Joan, també estudiant en aquells moments, com amb el pare, Manuel, professor de direcció coral als cursos lleidatans i figura ja reconeguda al món coral català.¹⁸ Aquesta primera trobada amb Manuel Cabero marcarà l'inici de més de dues dècades de treball conjunt als cursos que Baltasar Bibiloni i Joan Company crearan poc temps després.

¹⁶ Quant al moviment coral de la dècada dels setanta, i la creació de la Federació de Corals de Mallorca, vegeu: COMPANYY I FLORIT, Joan. «Cinquanta anys de la Capella Oratoriana. Una aproximació històrica al Cant Coral de Mallorca», *Capella Oratoriana, 50 anys de música coral (1947-1997)*. Palma: Capella Oratoriana, 1997, pàg. 13-29.

¹⁷ L'impulsor d'aquests cursos de direcció i cant coral fou Lluís Virgili i Farràs, director de l'Orfeó Lleidatà durant prop de quaranta anys (1953-1991), cursos dels quals ell fou professor. La formació en tècnica vocal anava a càrrec de Helmut Lips, professor emèrit de la Staatliche Hochschule für Musik und Darstellende Kunst de Stuttgart, a Alemanya, professor convidat de la Universitat d'Estrasburg i professor de cant a l'Operastudio de París. És considerat com a autoritat, figura i referent internacional quant a l'estudi de la veu.

¹⁸ Manuel Cabero i Vernedas (1926-) fou fundador del Cor Madrigal de Barcelona l'any 1951, agrupació de la qual fou director musical al llarg de quaranta anys. Ha impartit cursos de direcció coral arreu de tot l'Estat espanyol. Va rebre la Creu de Sant Jordi l'any 2002.

A partir de la seva experiència al capdavant de la Coral de Sant Joan¹⁹ i impulsat per l'empenta i entusiasme del moviment de corals de Mallorca, Company crea la Coral Universitària l'any 1977. Tal com reconeix el mateix director i fundador, aquesta agrupació coral neix com a conseqüència del treball que inicien tot aquest seguit de corals, emperò afegint-hi en aquest cas el component universitari, en forma de gent jove amb forta sensibilitat musical i ganes de cantar. Tot plegat, sempre acompanyat d'una imatge més progressista i avantguardista.

Aleshores, Baltasar Bibiloni era director de la Massa Coral de Binissalem i de la Coral del Tele-Club de Sineu. Ho compaginava amb la seva altra gran vocació, l'ensenyament i la pedagogia musicals. A finals de la dècada dels setanta Bibiloni és ja professor de música a l'Escola de Formació del Professorat d'EGB de Palma. La presència de la música als estudis de Magisteri és molt minsa en aquells moments. Amb tot, Bibiloni anirà sembrant la llavor, dins les seves possibilitats, del que amb el pas dels anys esdevindrà una nova manera d'enfocar l'ensenyament musical a Mallorca i la resta d'illes. Farà palesa la importància de l'ensenyament musical a l'escola en multitud d'articles i escrits. En un d'aquests manifesta: «La música és patrimoni de tots els homes, no propietat exclusiva d'una minoria. Per tant, es fa necessari fer-la accessible a tots, i per això no hi ha fórmula millor que fer música a l'escola».²⁰

L'entusiasme i l'afany de renovació del panorama musical de Mallorca, tant en l'àmbit coral com en l'àmbit de l'ensenyament, el visualitzem en la creació dels Cursos de Música Coral, que tindran Bibiloni i Company com a màxims exponents. Amb el pas dels anys, i fruit de l'impuls provinent de Catalunya, al qual s'afegia una forta demanda de l'alumnat autòcton, els cursos es decanten sensiblement cap al vessant de formació en pedagogia musical, sense deixar de banda la idea original de direcció coral.

Decidits ja a engegar la iniciativa del primer curs, i aprofitant el contacte i l'amistat de Joan Company amb Manuel Cabero, li proposen al segon impartir un curs de direcció a Mallorca. Cabero, representant directe d'un incipient i avantguardista món coral català, capdavanter a l'Estat espanyol, accepta i proposa alhora complementar el curs amb dues disciplines més, la tècnica vocal i la pedagogia musical. Ja als prestigiosos cursos de direcció de

¹⁹ Quant a la música a la vila de Sant Joan, vegeu: BAUÇA I BARCELÓ, Joan. *La música a Sant Joan*. Sant Joan: Col·lectiu Teranyines, Consell de Mallorca, 1998.

²⁰ Extret de l'article «En el centenari del naixement de Zoltán Kodály» escrit pel mateix Baltasar Bibiloni i publicat al *Diario de Mallorca* del 23 de juliol de 1982.

Lleida es donava una importància cabdal a la tècnica del cant, per això Cabero proposa fer-ho extensible als cursos de Mallorca. Alhora, a Catalunya, des de feia pocs anys començava a generar-se un moviment pedagògic al voltant del pare montserratí Ireneu Segarra, qui havia creat un mètode d'ensenyament musical enfocat a l'escola generalista.²¹ El contacte de Manuel Cabero amb aquest corrent propicià la introducció d'aquesta disciplina ja al primer curs. Tot i que en les primeres edicions aquesta fou una matèria complementària, en pocs anys esdevindria l'especialitat amb més demanda. Aquest fet va afavorir la integració als cursos de professorat autòcton amb una molt sòlida preparació. En destaquem el mateix Baltasar Bibiloni com a pioner. El seguiren altres com Francesc Crespí, Francesca Alomar o el mateix Joan Company.²²

El primer curs es va realitzar l'agost de 1977 al Seminari Diocesà de Mallorca, al barri palmèsà des Viver. Comptà ja amb la presència d'una cinquantena d'alumnes i s'organitzà sota els auspicis de l'Escola Universitària de Formació del Professorat d'EGB i del moviment de corals de Mallorca, abans esmentat. L'Escola de Formació del Professorat fou l'empara legal sota la qual es pogueren organitzar els cursos. Tot i això, no gaudien de cap subvenció o ajut econòmic d'aquesta. A partir de la segona edició, en canvi, aniran apareixent iniciatives i institucions privades que sí que hi donaran suport.

El primer professor de direcció coral fou Manuel Cabero, de qui hem fet esment anteriorment. La seva esposa, Montserrat Pueyo, s'encarregà de la tècnica vocal. Com a primer representant del moviment pedagògic del mètode del pare Ireneu Segarra, es comptà amb la presència de Maite Solà.²³ Aquest lligam dels cursos amb la pedagogia musical es consolida ben aviat, tot creant una especialitat pròpia en la quarta edició. En certa manera, el col·lectiu de

²¹ Ireneu Segarra i Malla (1917-2005), compositor, director coral i pedagog català. Fou director de l'Escolania de Montserrat al llarg de quaranta-cinc anys. Fou creador del mètode que porta el seu nom. El creà a partir de les diferents experiències pedagògiques que va viure i experimentar a Europa (principalment a Hongria) i també al capdavant de l'Escolania de Montserrat, que tants anys dirigí. El mètode fou concebut basant-se en les premisses següents: la música com a expressió de la vida i comunicació artística, la pràctica musical, el cant com a vehicle musical primordial, la cançó tradicional, l'oïda interior, l'estudi del llenguatge musical en tota la seva extensió, l'audició, la interpretació i l'estudi d'obres i la creació.

²² Tota la informació pel que fa al contacte amb Manuel Cabero i la creació de la Coral Universitària, vinculada a l'inici dels Cursos de Música Coral, que apareix al llarg de l'article, fou extreta de l'entrevista mantinguda amb Joan Company (domicili particular, Palma, 11 de maig de 2011).

²³ Al voltant de la figura del pare Ireneu Segarra, i com a espai de difusió del mètode, es creà a principi dels anys 70 l'Escola de Pedagogia Musical - Mètode Ireneu Segarra de Catalunya. Maite Solà fou deixeble directa i conixedora del mètode de mà del seu creador. Amb ella en foren pioners Joan Casals i Santi Riera. Vegeu: CORTINA, Joan. «L'Escola de Pedagogia Musical - Mètode Ireneu Segarra», *Ireneu Segarra, mig segle de mestratge musical*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.

mestres de les Illes Balears amb sensibilitat envers la música i amb intenció de fer-ne una aplicació real a les aules, es varen engrescar amb aquesta nova proposta metodològica que se'ls oferia a través dels cursos. Tots ells eren conscients que la llei d'educació de 1970, tal com hem esmentat al primer apartat d'aquest article, els obria pas a introduir la música als centres d'ensenyament primari, emperò cap d'ells no tenia ni les eines ni els coneixements adients per aplicar-ho. El mètode Ireneu Segarra, precisament, donarà pautes concretes de la manera com es pot assolir aquest ensenyament musical a les escoles, establint una seqüenciació de continguts i propostes didàctiques adaptades a cada curs, des del primer de parvulari fins al darrer curs de l'educació obligatòria. Aquesta nova metodologia, basada (els cursos inicials) en idees agafades de mètodes d'avantguarda d'altres països europeus, esdevindrà pionera a l'Estat espanyol. Emperò, només tindrà una aplicació real en terres de parla catalana pel fet que aquesta basava l'ensenyament musical precisament en la cançó tradicional catalana. En el nostre cas, el fet de compartir la mateixa llengua facilità la seva introducció a les Illes Balears. I s'hi va introduir a través dels Cursos de Música Coral i tenint en la figura del pedagog Baltasar Bibiloni el seu principal impulsor.

El perfil dels alumnes assistents a la primera edició fou divers: mestres d'escola, estudiants de cant, instrumentistes i altres persones vinculades o implicades d'una manera o d'una altra al món musical de Mallorca. Aquest poder de convocatòria superà amb escreix les previsions inicials, i augmentà any rere any. Aquesta fet palesava i confirmava la situació de demanda de formació en pedagogia, didàctica musical i direcció coral del col·lectiu de músics i docents de les Illes Balears esmentada abans.

El format del primer curs es mantindrà dos anys més, com a Curs de Música Coral. Fruit de l'empenta i la demanda en recursos pedagògics, i la consolidació i l'acceptació del mètode Ireneu Segarra, es crea l'especialitat de Pedagogia Musical en la quarta edició. Tot i ser-hi ja present als cursos anteriors, es presenta ara com a especialitat pròpia, separada de la Direcció Coral i la Tècnica Vocal. Alhora s'anà distribuint en distints nivells: curs d'introducció al mètode, 1r curs del mètode, 2n curs del mètode, etc.

La formalització de la nova especialitat farà que la nomenclatura dels cursos canviï en la quarta edició: passaran a dir-se Curs de Música Coral i Pedagogia Musical a les Balears. Amb el pas dels anys, i fruit del seu ressò i repercussió més enllà de les nostres illes, els cursos aniran canviant de denominació, tot adaptant-se a les noves demandes i els nous contextos que s'aniran vivint. En aquesta quarta edició la ubicació dels cursos es desplaça al Col·legi de la Por-

ciúncula, a la Platja de Palma. En aquest indret es viuran els anys de màxim esplendor, tant pel nombre d'alumnes com per la repercussió que assoliren. A dia d'avui molts són els músics mallorquins que coneixen els cursos d'estiu com a «cursos de la Porciúncula».

Des dels inicis els cursos varen tenir una durada de deus dies, amb un format de treball intensiu. Ja en la primera edició els alumnes podien romandre la totalitat dels dies al lloc on s'impartien els cursos, i l'organització els oferia la possibilitat d'allotjar-se en règim de pensió completa. Aquest fet va aportar als cursos un atractiu afegit pel component d'esbarjo i diversió que suposava aquesta estada.²⁴

Arran del fet que Baltasar Bibiloni assistís com a alumne als cursos de l'Escola de Pedagogia Musical - Mètode Ireneu Segarra de Catalunya i en fos posteriorment professor, s'afavorí la creació d'un fort vincle amb aquesta institució. Fruit d'aquest contacte, es va poder comptar amb la presència de molt professorat de renom provinent d'aquesta institució catalana, que aleshores ja gaudia de molta anomenada i molt de ressò arreu de Catalunya i a fora. Amb el pas dels anys, el nexa d'unió entre l'EPM-MIS i els cursos de Mallorca esdevingué tan sòlid que els alumnes podien assistir als cursos tant a Mallorca com a Catalunya, i era reconegut el seu aprofitament d'igual manera per ambdues institucions.

L'afany de superació dels organitzadors dels cursos va fer que amb el pas de les edicions l'oferta formativa anés en augment. A les tres especialitats ja creades s'hi afegeix un curs de Didàctica de la Història de la Música, que impartirà Joan Company. Aquest curs anirà dirigit principalment als professors de música de l'ensenyament secundari d'aleshores (BUP). A la novena edició, de l'any 1985, s'ofereix un curs d'introducció a la música del segle XX. Aquest serà impartit pel compositor català Carles Guinovart, i tindrà una continuació en la desena edició. Pocs anys després el compositor Romà Alís oferirà també un curs de composició enfocat a les grafies i el llenguatge del segle XX.²⁵

Dins l'especialitat de Pedagogia Musical es van establir diferents nivells o graus formatius. Aquests es basaven en els nivells que ja s'impartien a l'EPM-

²⁴ Tota la informació pel que fa al format dels cursos, evolució, perfil de l'alumnat, procedència, etc., ha estat extreta de la memòria del XVII Curs Internacional de Cant i Direcció Coral a les Illes Balears, presentada per Joan Company i Florit l'any 1993, sent director aleshores de l'Aula de Música de l'ICE de la Universitat de les Illes Balears.

²⁵ Totes les dades dels cursos i els continguts d'aquests ha estat extretes dels programes editats i dels butlletins d'inscripció de les diferents edicions.

MIS de Catalunya. Tot plegat girava al voltant del Mètode Ireneu Segarra i els seus paràmetres d'actuació: veu, cançó, llenguatge musical, educació auditiva, dansa, audició, etc. Cada un dels docents que va participar als cursos en l'especialitat de Pedagogia Musical, a banda de ser un profund coneixedor del paràmetre musical que impartia, gaudia també d'un profund coneixement del Mètode Ireneu Segarra i dels objectius finals que aquest pretenia assolir. En cap cas no es tractava de disciplines inconnexes que cada mestre impartia a partir de criteris propis. Tots ells entenien l'ensenyament musical des d'una mateixa òptica, i així ho aplicaven als cursos. Baltasar Bibiloni, com a cap de l'especialitat i professor de llenguatge musical, fou l'encarregat de planificar reunions periòdiques amb la resta de professorat de l'especialitat per tal d'organitzar, seqüenciar, debatre aspectes concrets i establir línies de treball comú entre tot el professorat de l'especialitat.²⁶

Quant a didàctica del Mètode Ireneu Segarra pròpiament dit, l'especialitat va anar introduint els diferents nivells als quals s'adreçava el mètode. Aquest seguia una seqüenciació adaptada als vuit cursos (quatre cicles de dos cursos) de l'antiga educació general bàsica (EGB), emmarcada en la llei d'educació de 1970, vigent aleshores. Als cursos de Mallorca s'arribà a impartir fins al tercer grau, nivell equivalent al sisè curs de l'educació primària. Cal tenir en compte que la majoria de professors que impartien l'àrea de Mètode eren coneixedors de primera mà de la idea de Segarra pel fet de ser també professors de l'EPM-MIS de Catalunya. Aquest flux recíproc de professorat mallorquí i català que impartia docència en ambdues institucions convertí els cursos de Mallorca, en certa manera, en l'extensió de l'EPM-MIS a les Illes Balears.

En l'especialitat de Pedagogia Musical varen passar pels cursos els professors següents:

- Baltasar Bibiloni - Llenguatge musical
- Francesc Crespí - Cançó
- Maité Solà - Educació infantil
- Elvira Querol - Educació infantil
- Maria M. Gómez - Educació infantil
- Josep Maria Pons - Educació infantil
- Núria Lluveres - Mètode
- Joaquim Miranda - Mètode

²⁶ Informació extreta de les entrevistes mantingudes amb Baltasar Bibiloni (domicili particular, Binissalem, 22 de març de 2011), Francesc Crespí (domicili particular, Palma, 15 de març de 2011) i Santi Riera (domicili particular, Sant Julià de Vilatorrada, Barcelona, 13 d'abril de 2010).

- Assumpta Valls - Mètode
- Santi Riera - Mètode
- Montserrat Sobrevies - Mètode
- Núria Quadrada - Expressió corporal
- Pere Noguera - Expressió corporal
- Maria Teresa Malagarriga - Educació sensorial
- Assumpta Malagarriga - Educació sensorial
- Margalida Barbal - Tècnica vocal a pedagogia
- Joaquim Garrigosa - Llenguatge musical de conservatoris
- Bartomeu Barceló - Psicologia.

En l'edició de l'any 1990 es donarà un fet molt destacable i que marcarà l'esdevenidor dels cursos, l'eliminació de l'especialitat de Pedagogia Musical. Aquest fet coincidirà amb la creació de l'especialitat de Mestre, especialista en Educació Musical, a la Universitat de les Illes Balears.²⁷ La LOGSE de 1990 ja inclou un reconeixement molt més explícit de la música a l'educació primària. Emperò, a diferència de la llei de 1970, incorpora també l'especialitat dels estudis de Mestre que ha d'impartir aquesta matèria. Llavors, en certa manera els cursos d'estiu deixen de tenir raó de ser en l'especialitat de Pedagogia Musical. El fet que, amb la nova especialitat de Mestre, Educació Musical, els alumnes puguin rebre formació durant tot l'any i de forma reglada i reconeguda, abocarà l'especialitat de Pedagogia Musical dels cursos a la desaparició. El que s'impartia intensivament en els deu dies que duraven els cursos a l'estiu, passarà a ser una formació continuada i reglada a través dels estudis de Mestre, Educació Musical.

L'ESCOLA DE PEDAGOGIA MUSICAL

La motivació que impulsà la creació de l'Escola de Pedagogia Musical de Palma el curs acadèmic 1982-83, per part dels organitzadors, fou la següent:

«Des de fa sis anys consecutius s'han duit a terme a Mallorca cursets de Direcció Coral, Tècnica Vocal i Pedagogia Musical (Cursos de Música

²⁷ En el programa del XIV Curs de Cant, Direcció Coral i Pedagogia Musical a les Balears de l'any 1990, l'organització dels cursos justifica la desaparició de l'especialitat de Pedagogia Musical per la recent creació de l'especialitat de Mestre, Educació Musical.

Coral) sota l'organització de la Càtedra de Música de l'Escola Universitària del Professorat d'EGB i el Departament de Pedagogia de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de la Ciutat de Mallorca. Aquests sis anys de contactes amb ensenyaments de Música a distints nivells ens ha empès a la creació de l'Escola de Pedagogia Musical».²⁸

Els objectius que pretén assolir aquesta institució i els paràmetres que abastarà la seva tasca són els que seguidament exposem:

- «– Servir de centre permanent d'animació i orientació per a una educació musical viva a tots els nivells.
- Posar a l'abast dels ensenyants de música una eina de millorament de la seva tasca.
- Potenciar el cant en grup, especialment de la música autòctona, entre els infants, com a base de la seva formació musical.
- Dur a terme l'experimentació del Mètode Ireneu Segarra.
- Promoure la recerca, principalment del nostre passat, amb la finalitat d'aportar nous elements musicals».²⁹

Podem concloure, doncs, que l'EPM pretenia mantenir i enfortir la tasca engegada pels Cursos de Música Coral, tot ampliant el format d'aquests a una formació permanent al llarg de tot l'any. En paraules del seu impulsor i primer director, Baltasar Bibiloni:

«Els alumnes dels cursos d'estiu no gaudeixen de la preparació necessària per a impartir els continguts que marca la llei. Ells mateixos es manifesten incapacitats per a assolir-la. Per altra part, els músics professionals tampoc disposen d'una capacitació pedagògica adequada per tal d'enfocar amb criteris vàlids la formació musical dels nins. El problema és clar: no existeix l'educador musical que l'EGB necessita. Per aquest motiu creem l'Escola de Pedagogia Musical, desitjant emplenar modestament un buit, suplir una deficiència, proporcionant la formació per a educadors musicals».³⁰

²⁸ Inclòs al programa del primer curs acadèmic, 1982-83, de l'Escola de Pedagogia Musical de Palma.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Extret de l'entrevista feta a Baltasar Bibiloni i publicada al diari *Última Hora* del 18 de juny de 1984.

Sota els auspicis de l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de l'aleshores Universitat de Palma de Mallorca, i amb seu a la segona planta de l'Escola de Formació del Professorat d'EGB de Palma, l'EPM tingué el primer any de funcionament un alumnat format per mestres d'escola, estudiants i nins. Emperò, la idea o fita inicial de convertir-la en un centre de formació i experimentació permanent dels alumnes dels cursos d'estiu (Cursos de Música Coral) sobre el Mètode Ireneu Segarra, amb el pas dels anys, farà que es converteixi en una escola de música per a nins. Amb ells, en principi, s'havia d'experimentar el mètode que els adults havien treballat a fons amb el professorat dels cursos d'estiu, seguint la seqüenciació de graus establerta al Mètode Ireneu Segarra. Aquest grup pilot de nins, emperò, assolirà en poc temps gairebé la totalitat de l'alumnat. A la formació en llenguatge musical basada en el Mètode Ireneu Segarra s'anirà afegint la formació instrumental. Serà precisament aquest professorat d'instruments qui abandoni en primer lloc la línia metodològica de Segarra, raó de ser inicial de l'escola.

Francesc Crespí, professor a l'EPM des dels inicis i avalador juntament amb Bibiloni de la idea de fer d'aquesta escola un centre pilot d'ensenyament de la metodologia que s'aplicava als cursos d'estiu, afirma: «La idea de crear l'EPM neix de la demanda i necessitat d'un grup de mestres d'escola assistents als cursos d'estiu de seguir una formació permanent a partir d'un grup pilot de nins. Emperò la cosa va créixer massa i es desvirtuà la idea inicial».³¹ Aquest augment any rere any del nombre de nins matriculats, la minva d'adults, i la nova línia metodològica que agafava l'escola varen fer que Baltasar Bibiloni en deixés la direcció poques edicions després. Afegeix Crespí sobre aquesta qüestió: «L'Escola de Pedagogia Musical estava ubicada a l'edifici de l'Escola Universitària de Formació del Professorat d'EGB. Concretament a la segona planta d'aquest centre universitari. El fet que Bibiloni fos el director de l'EPM, de titularitat privada, i alhora professor de l'Escola Universitària de Professorat fou també un dels detonants pels quals se sentí obligat a deslligar-se'n».³²

L'EPM va deixar de dependre de l'Institut de Ciències de l'Educació el curs 1994-95. A partir d'aquest moment passarà a mans d'una cooperativa privada.

Al llarg dels primers cursos acadèmics, en què es mantingué la filosofia de centre experimental del Mètode Ireneu Segarra, el professorat encarregat de la docència a l'EPM fou, en gran mesura, el professorat illenc que ja impartia

³¹ Entrevista a Francesc Crespí (domicili particular, Palma, 15 de març de 2011).

³² *Ibidem*.

classes als cursos d'estiu. Els professors foren els següents: Baltasar Bibiloni; Francesca Alomar; Francesc Batle; Joan Company; Francesc Crespí; Maria Gómez; Conxa Oliver; Marisa Roca.

EPÍLEG

A través d'aquest article hem pretès deixar constància de dues propostes de formació musical que es dugueren a terme en un moment d'auge i efervescència del món musical a Mallorca. Aquesta renaixença musical va tenir lloc en l'àmbit coral, i de retruc s'adherí a una onada de demanda de formació en didàctica musical aplicada a l'escola obligatòria que es vivia en la dècada dels anys setanta i vuitanta del segle passat en el marc del clima general de renovació educativa i de recuperació de la importància de la formació de les capacitats expressives que es viu en aquells moments.

Si bé l'Escola de Pedagogia Musical fou una conseqüència dels Cursos de Música Coral, aquesta mai no es consolidà com a focus d'aplicació de la tasca metodològica engegada pels cursos. Tot i això, esdevingué una iniciativa pionera quant a la seva missió inicial de convertir-se en «laboratori» de la metodologia creada pel pedagog català Ireneu Segarra.

La petjada exercida pels Cursos de Música Coral, en canvi, esdevé encara vigent per la quantitat de mestres, professors d'escoles de música, professors de conservatori, directors de coral, etc., que a dia d'avui exerceixen la docència als centres d'ensenyament de les nostres illes i que aleshores foren deixebles directes i primers coneixedors als nostre país d'aquella nova concepció metodològica.

BIBLIOGRAFIA

- ALLORTO, Ricardo; D'AGOSTINO SCHNIRLIN, Vera. *La moderna didattica dell'Educazione Musicale in Europa*. Milà: Ed. Ricordi, 1967.
- BASSA, Ramon; OLIVER, Miquel F. *Les Escoles d'Estiu de Mallorca (1968-1996)*, Palma: Ferran Sintes, 1997.
- BAUÇÀ I BARCELÓ, Joan. *La música a Sant Joan*. Sant Joan: Col·lectiu Teranyines, Consell de Mallorca, 1998.
- COLOM CAÑELLAS, Antoni J. «Ideologia i educació en el procés articulador entre el franquisme i la democràcia», *Educació i Història: Revista d'Història de l'Educació*, núm. 18 (juliol-desembre de 2011), pàg. 13-36.
- COMPANY I FLORIT, Joan. «Cinquanta anys de la Capella Oratoriana. Una aproximació històrica al Cant Coral de Mallorca», *Capella Oratoriana, 50 anys de música coral (1947-1997)*. Palma: Capella Oratoriana, 1997, pàg. 13-29.
- CORTINA, Joan. «L'Escola de Pedagogia Musical - Mètode Ireneu Segarra», *Ireneu Segarra, mig segle de mestratge musical*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.
- EMBIID IRUJO, Antonio. «Un siglo de legislación musical en España, y una alternativa para la organización de las enseñanzas artísticas en su grado superior», *Revista de Administración Pública*, núm. 153, 2000.
- ESCOLANO BENITO, Agustín. «Discurso ideológico, modernización técnica y pedagogía crítica durante el franquismo», *Historia de la Educación*, núm. 8 (1898), pàg. 7-27.
- FERNÁNDEZ TAVIEL DE ANDRADE, Bárbara. «Rousseau i la música», *Revista del Departamento de Filología Moderna*, núm. 4 (1993), pàg. 41-52.
- HERNÁNDEZ DÍAZ, José M. «La renovación pedagógica en España al final de la transición. El encuentro de los movimientos de renovación pedagógica y el ministro Maravall (1983)», *Educació i Història. Revista d'Història de l'Educació*, núm. 18 (juliol-desembre de 2011), pàg. 81-105.
- ORIOI DE ALARCÓN, Nicolás. «La Música en las enseñanzas de régimen general y su evolución en el siglo XX y comienzos del XXI», *Revista Electrónica de LEEME (Lista Europea de Música en la Educación)*, núm. 16 (novembre de 2005). URL: <http://musica.rediris.es/leeme/revista/oriol05.pdf> (accés: 23 de febrer de 2012).
- SUREDA GARCIA, Bernat. «La renovació educativa a les Balears, 1960-1980», *L'Arc*, 5, pàg. 59-64.
- VILAR PÉREZ Maria L.; SUREDA GARCIA, Bernat. «L'expressió plàstica a Palma com a instrument de participació ciutadana en els primers anys de la restauració de la democràcia», *Espais i temps d'oci a la història*, Palma: Institut d'Estudis Balearics, Conselleria de Cultura, Educació i Esports, Govern Balear [XI Jornades d'Estudis Històrics Locals], 1993, pàg. 243-254.